

explicație, să o analizeze, să o remotiveze. Pornind de la varianta *dilibau*, care a fost apropiată de verbul, tot argotic, dar mult mai cunoscut *a se dili* „a înnebuni”, aceasta a început, conform textelor citate de autoare, să însemne „ospiciu”, „închisoare”, și chiar să devină sinonimă cu adjectivul *diliu*, ilustrând, și în acest caz, creativitatea spontană, nelimitată a vorbitorilor.

Istoria cuvintelor argotice românești ar merita să fie continuată; lingviștii, dar și publicul larg așteaptă, poate, un volum similar sau, mai curând, un dicționar științific de argou, așa cum există, de mult timp, pentru alte limbi romanice.

Bibliografia, foarte bogată, incluzând volume, studii, numere tematice de reviste consacrate argourilor și resurse electronice, este urmată de *Surse* (volume și periodice), *Sigle* și *Abrevieri*. Excelentul *Indice* de cuvinte încheie volumul.

IOANA ANGHEL
Academia Română
Institutul de Lingvistică și Istorie
Literară „Sextil Pușcariu”
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21
institutul.puscariu@gmail.com

ELENA DRAGOȘ, *Morfosintaxa metaforei (secolul al XIX-lea). Considerații etimologice și pragmatice*, București, Editura Academiei Române, 2016, 199 p.

Cea mai recentă carte a Elenei Dragoș, *Morfosintaxa metaforei (secolul al XIX-lea). Considerații etimologice și pragmatice*, reprezintă o continuare a preocupărilor de pragmatică a textului literar pe care autoarea le-a avut de-a lungul timpului, concretizate în volume precum *Introducere în pragmatică* (Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2000) sau *Einführung in die Pragmatik (übersetzt und herausgegeben von Rudolf Windisch)* (Institut für Romanistik, Universität Rostock, 2004).

Lucrarea este structurată în cinci capitole, precedate de o *Introducere* și finalizate printr-un capitol de *Concluzii*. Ea se constituie într-un studiu asupra metaforei pe baza discursului liric din poezia românească a secolului al XIX-lea, procesul de realizare a expresiei metaforice fiind abordat din perspectivă semantico-sintactică, precum și din perspectivă pragmatică.

Astfel, din punct de vedere pragmatic, metafora este privită ca un act ilocutionar indirect sau o implicare, textul poetic fiind un produs al discursului de nivel individual, deci implicând și o componentă retorico-pragmatică, depistabilă la nivel morfosintactic și semantic. Mai mult, autoarea consideră că discursul literar-artistic presupune existența unei gramatici a enunțării ca o teorie a performanței lingvistice, asociată unei teorii a competențelor nelingvistice, respectiv „o competență de istorie a culturii internalizate” (*Introducere*, p. 10). În acest sens, interpretarea discursului metaforic din poezia românească a secolului al XIX-lea trebuie raportată la contextul istorico-social al epocii, etimologia termenilor componenți ai metaforei confirmând tendințele limbajului istoric. În studiul său, autoarea s-a oprit asupra discursului liric din poezia lui Iancu Văcărescu, Vasile Cârlova, Gheorghe Asachi, Grigore Alexandrescu, Costache Conachi, Ion Heliade-Rădulescu, Dimitrie Bolintineanu, Vasile Alecsandri și Mihai Eminescu.

Capitolul I, intitulat *Metafora nominală*, urmărește potența metaforică a elementului nominal alcătuit din nume și adjuncți variați (adjective metaforice, grupuri prepoziționale metaforice, adjective substantivizate, participii și gerunzii cu valoare adjectivală), într-o topică directă și anastrofică, generând poeticitate de valoare variabilă. Din punct de vedere pragmatic, metafora nominală se definește prin contrastul conceptual ori prin transferul de semnificație, în lipsa unui verb predicat funcționând adjuncții

sau modificatorii (adjective calificative cu valoare de epitete metaforice), cu atât mai evidente în topica inversă, identificată la toți poeții studiați. Autoarea remarcă prezența unor epitete construite prin derivare, azi dispărute, de tipul „soare seninos”, la Grigore Alexandrescu, a unor epitete provenite din adjective categoriale de tipul „gând electric”, la Iancu Văcărescu, sau adjective grup prepozițional de tipul „blondă-n diadem de stele”, la Mihai Eminescu. Se constată și întrepătrunderea metaforei genitivale cu cea prepozițională (de exemplu, la Vasile Alecsandri) sau prezența constantă a modificatorilor (clitice de dativ sau acuzativ ori adjective pronominale). De asemenea, din punct de vedere etimologic, elementele de origine slavă capătă valori poetice prin Vasile Alecsandri și mai ales prin Mihai Eminescu, al cărui discurs metaforic este unic, departe de stereotipia epitetelor metaforice specifice epocii.

În capitolul al II-lea, *Metafora verbală*, calitatea metaforică este validată la nivelul relației verb (predicat) și nume (subiect), aflate în contrast semantic, având numeroase determinări și fiind în topică variabilă. Din punct de vedere pragmatic, este vorba despre un predicat al enunțării ce exprimă un act de vorbire indirect, la care se adaugă și integratorii enunțiativi (timpurile verbale, pronumele personal de pers. I, modul imperativ sau diateza activă). La poeții studiați, retorica verbului câștigă în expresivitate prin topica inversată sau prin antrenarea unui dativ în locul genitivului, iar la Eminescu, în special, se constată concizia expresiei verbale metaforice, având modificatori sau adjuncți reduși. Din punct de vedere etimologic, verbul metaforizat este cel mai adesea de origine latină, cel de origine slavă, atunci când apare, fiind infuzat cu poeticitate.

Capitolul al III-lea, *Metafora-nume predicativ*, vizează relația prepozițională având ca predicat un verb copulativ și un nume predicativ, acesta din urmă realizând tensiunea semantică față de subiect, pentru a genera o metaforă. Rezultă astfel o metaforă explicită (coalescentă), decodată ca atare în prezența a cel puțin doi termeni: subiectul și numele predicativ. Acest tip de metaforă se vădește a fi de o varietate notabilă, începând cu primii poeți, până la Mihai Eminescu. De la o semantică „ecuativă și calificativă”, numele predicativ evoluează, în opinia autoarei, la o semantică „adânc afectivă sau chiar filosofică” (p. 137). Decodarea acestei metafore declanșează aspecte pragmatice. Astfel, se constată, mai ales la primii poeți ai epocii, alcătuirea numelui predicativ din metafore genitivale sau prepoziționale, cu consecințe în dublarea metaforei în același enunț, dar și prezența cliticelor, topica ce plasează numele predicativ pe oricare poziție în enunț, precum și posibilitatea, proprie acestui tip de metaforă, ca integratorii enunțiativi (mai ales pronumele personal de pers. a II-a) să alcătuiască subiectul enunțului. Din punct de vedere etimologic, în funcție de intenția de la baza discursului, sunt utilizate lexeme de origine atât latină, cât și slavă, mai ales la Mihai Eminescu.

În capitolul al IV-lea, *Metafora-apoziție*, autoarea se oprește asupra relației apozitive ca fapt discursiv eminent pragmatic, care îmbogățește un alt fapt al discursului. În discursul poetic, apozitia metaforică e una dintre structurile explicite cele mai frecvente și mai variate. Ea se realizează fie printr-un singur nominal, fie prin expansiunea cu o relativă, baza și apozitia rămânând echivalente cotextual. Echivalența lor se manifestă atât semantic, cât și morfosintactic. În discursul liric al secolului al XIX-lea, chiar și atunci când apare inversiunea, rolurile din metafora-apoziție nu se schimbă. Predomină apozitia ecuativă: nume (centru) aflat în relație cu un modificator (epitet sau chiar propoziție relativă). Indicii pragmatici sunt prezenți nu numai prin accentul focal, clitice etc., dar și prin metafore-apoziții cu baze în pronumele personal de pers. a II-a sg.

În capitolul al V-lea, *Metafora-propoziție relativă*, sunt urmărite valorile discursive ale acestui tip de metaforă realizată, cel mai adesea, printr-o subordonată introdusă prin pronumele relativ *ce*, specific discursului poetic. Metafora se susține, în opinia autoarei, prin predicatul verbal al relativei, care e metaforizat și relaționat cu numele/subiect din regentă printr-un pronume relativ. Este vorba despre o construcție cu diferite valori discursive, realizate mai ales prin topică, adjuncți și depășirea graniței dintre regent și subordonată.

Capitolul de *Concluzii*, care sunt bine articulate și judicios generalizate, încheie această lucrare în care metafora, ca semn de relație, a fost studiată prin prisma discursului poetic al secolului al XIX-lea.

Autoarea constată că, la nivel morfosintactic, structurile metaforice ale epocii sunt caracterizate printr-o stereotipie a adjectivelor-epitet, prin topica anastrofică, procedeu devenit și el uneori o stereotipie sintactică, precum și prin inversiune.

Etimologic, termenii componenți ai metaforei confirmă o serie de tendințe ale limbajului istoric.

Pragmatic, în discursul metaforic privit ca un discurs ficțional, metafora, act de vorbire indirect, e utilizată ca o comunicare strategică disimulată, forța ilocuționară degajată (asertiune, invocație, interogație, ordin) fiind în concordanță cu convențiile epocii.

Toate aceste perspective de cercetare oferă o sugestie asupra efortului nașterii discursului poetic românesc al secolului al XIX-lea, în paralel cu consolidarea și edificarea limbii române literare.

Cartea Elenei Dragoș, realizată cu dăruire și competență, îmbogățește literatura română de specialitate.

ROZALIA COLCIAR
Academia Română
Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
„Sextil Pușcariu”
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21
institutul.puscariu@gmail.com

ELENA DRAGOȘ, *Elemente de sintaxă istorică românească*,
București, Editura Didactică și Pedagogică, 1995, 176 p.

La 22 de ani de la apariția lucrării *Elemente de sintaxă istorică românească*, autoarea lucrării pe care o avem în vedere astăzi, prof. univ. dr. Elena Dragoș de la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, publică *Morfosintaxa metaforei (secolul al XIX-lea). Considerații etimologice și pragmatice* (vezi *supra*), fapt ce mi-a adus din nou în atenție opera lingvistei din Ardeal. Am simțit nevoia să recitesc *Elemente de sintaxă istorică românească*, lucrare care mi-a fost de un real folos la vremea când îmi scriam prima lucrare de doctorat, și, căutând ecourile pe care aceasta le-a produs la vremea apariției, am observat că – deși premiată cu Premiul Academiei Române „Timotei Cipariu” (1995) și citată intens în mai toate lucrările de specialitate –, lucrarea nu a fost decât singular recenzată, de unde și decizia noastră de a întreprinde acest act recuperator, mai exact de a recenza chiar și tardiv această lucrare.

Caracterul de noutate și importanța volumului sunt vizibile de la primele pagini (vezi p. 7 și urm.), când autoarea deschide discuția cu o paralelă interdisciplinară: „sintaxa și pragmatica”, o noutate în context lingvistic românesc. Anul 1995 era încă sub zodia cercetărilor gramaticii neotradiționale, iar această intenție a unei abordări pragmatice în lingvistica românească nu putea trece neobservată. Revenind la structură, observăm că după ce sunt stabilite limitele perene ale teoriilor sintaxei tradiționale („logicismul, semanticismul și caracterul servil față de sintaxa limbilor clasice”), autoarea remarcă progresul sintaxei moderne „în speță, cea structuralistă”, („dar și cea transformațională”) care „accede la formalizare”, respectiv „pune în evidență sensurile structurale determinate de organizările în care sunt cuprinse acestea” (p. 7). Pentru gramaticienii timpului, ca și pentru autoare, toate ideile din spațiile europene și de peste ocean sunt atât de noi și de seducătoare, încât, cercetându-le, se întrevede posibilitatea deschiderii pentru sintaxa românească a unor pragmatico-semiotice și stilistico-sintactice. Cred că, raportându-ne la momentul apariției cărții, este pentru prima dată când într-un studiu lingvistic românesc, se vorbește de o „sintaxă a enunțării” (p. 8), ideea de enunț sintactic fiind străină tuturor sintaxelor tradiționale românești care, invariabil, se opresc cu descrierile la macrounitățile sintactice numite frază. Încercări ulterioare și răzlețe de elevare a acestui concept au mai fost, dar abia în 2005, la zece de ani după apariția lucrării de față, autoarele tratatului academic,